Lapurdum

Euskal ikerketen aldizkaria | Revue d'études basques |
Revista de estudios vascos | Basque studies review

10 | 2005
Numéro X

Soziatiboa Bourciezen Testuetan

Aitor Iglesias Chaves

Édition électronique

URL : <http://journals.openedition.org/lapurdum/44>

DOI : 10.4000/lapurdum.44

ISSN : 1965-0655

Éditeur

IKER

Édition imprimée

Date de publication : 31 décembre 2005

Pagination : 65-94

ISBN : 2-86781-409-X

ISSN : 1273-3830

Référence électronique

Aitor Iglesias Chaves, « Soziatiboa Bourciezen Testuetan », *Lapurdum* [Linean], 10 | 2005, Sarean emana—an 01 avril 2008, kontsultatu 21 septembre 2020. URL : <http://journals.openedition.org/lapurdum/44> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/lapurdum.44>

Iglesias Chaves A. | IKER

Soziatiboa Bourciezen Testuetan¹

Aitor Iglesias Chaves

aithor@euskalerrria.org

Laburpena

Soziatiboak gaur egun bi atzizki ditu: mendebaldeko aukera bakarra den –gaz eta orokorragoa den –ekin. Halaber –ekin atzizkiak alde batetik –n-dun eta gabeko atzizkiak ditu eta –la-dun eta gabekoak bestetik. Egun Iparaldean –ekila(n) lehian erabiltzen da –kin eta ekialdeko –eki-rekin Zuberoan, Nafarroa Beherean eta Lapurdiko ekialdean.

2004. urtean Aurrekoetxeak eta Videgainek argitaratutako Edouard Bourciezen *Seme prodigoaren parabola Ipar Euskal Herriko 150 bertsiotan* bildumak aukera ematen digu XIX. mendearen amaieran Iparaldean soziatiboaren egoera zein zen aztertzeko eta horren eboluzioa ikusteko.

Hitz gakoak: Dialektologia, Bourciez, Soziatiboa.

1. Sarrera

XIX. mendearen hasieran Edouard Bourciezen (Niort 1854, Bordele 1946) ‘Recueil des idiomes de la Région Gasconne’ bilduma dugu artikulu honen oinarri.

Lan honetan Bordeleko Unibertsitateko irakaslea izan zen E. Bourciezek Akitania osoko errientei agindu zien ‘L’enfant prodigue’ deitutako parabola itzultzeko herri bakoitzeko hizkerara, hau euskara ala gaskoiera izanik.

Bilketa honetan guztira ‘L’enfant prodigue’ parabolako 4444 bertsio lortu ziren, 150 euskarazkoak.

Bilduma hau Ipar Euskal Herriko herri gehienetan burutu bazen ere badaude herri batzuk, hala nola Baiona, Miarritze edo Basusarri, non errienteek gaskoieraren itzulpena baino ez zuten batu. Aldiz, Euskal Herriatik kanpo dagoen Oloroneko kantonamenduko Eskiulan euskarazko bertsioa bildu zen.

2. Helburua

Bourciezen *Seme prodigoaren parabola Ipar Euskal Herriko 150 bertsiotan* lan oparoak aukera ezin hobea ematen digu XIX. mendearen amaieran soziatiboaren erabilera eta banaketa geografikoa zein zen aztertzeko. Horrela jakingo dugu garai hartako atzizkiak zeintzuk ziren eta hauen erabilera zein zen, hau da, testuinguru berean edo ezberdinetan erabiltzen ziren, gogoratu Laffitek (1979), Gavelek (1929) eta Lhandek (1926) hainbat erabilera ezberdindu zituztela.

Halaber, zehaztuko dugu atzizki bakoitzaren eremu geografikoa eta soziatiboak mendez mende izandako bilakaera, Etxeparengandik Bourciezengaino.

3. Kausitutako itemak

Itzulitako 150 testuetan guztira 543 soziatibo kasu aurkitu dira. Hona hemen adibide guztiak sarrera lexikoka sailkatuta (ondoan daukaten zenbakia herriari dagokio²):

elkar: *algareki* (1252, 1255, 1258, 1267, 1344, 1347, 1351, 1352, 1360), *algaréki* (1265), *algarekin* (1262), *algarékin* (1291), *algarequi* (1263), *algaréqui* (1266, 1355, 1357), *algarreki* (1249, 1259, 1276, 1345, 1348, 1349, 1350, 1354, 1359, 1385), *algarréki* (1254, 1261, 1353, 1358), *algarrekin* (1257, 1346), *alguareki* (1260), *alkharekila* (1264), *alkharréki* (1251, 1253), *alkharrekin* (1250, 1256), *elcarrequin* (1205), *elgarekin* (1233, 1268, 1269, 1281, 1286, 1293, 1303, 1305, 1338), *elgarékin* (1339), *élgaréquin* (1284), *élgarrèdi* (1302), *elgarrekin* (1193, 1194, 1198, 1203, 1207, 1209, 1210, 1211, 1212, 1214, 1216, 1217, 1218, 1221, 1223, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1232, 1236, 1238, 1243, 1271, 1272, 1274, 1275, 1277, 1279, 1280, 1282, 1283, 1290, 1292, 1295, 1297, 1298, 1301, 1304, 1307, 1308, 1309, 1310, 1312, 1313, 1316, 1317, 1318, 1319, 1322, 1323, 1324, 1326, 1328, 1329, 1331, 1332, 1334, 1336, 1337, 1340, 1342), *elgarrékin* (1219, 1220, 1224, 1237, 1270, 1273, 1285, 1299, 1300, 1315, 1325), *elgarrèkin* (1278),

¹ Ikerketa hau UPV-EHUK babestutako ondoko ikerketa proiektuaren barnean garatu da: 1/UPV 00033 130-H-15286/2003

² Herrien zerrenda 4. puntuan dago.

élgarrékin (1201, 1213, 1222, 1288, 1311, 1330, 1343), *élgarrèkin* (1333), *èlgarrékine* (1206), *elgarrequin* (1314, 1327), *elgarréquin* (1341), *élgarréquin* (1320), *èlgarréquin* (1335), *elguarrinkin* (1306), *elkarrékin* (1196), *élkarrékin* (1226), *elkarréquin* (1204), *elkharrekin* (1215, 1225)

gu: *gorekin* (1231), *gou(r)èki(la)n* (1278), *goueki* (1262, 1264, 1348, 1352), *gouéki* (1254, 1340, 1346), *gouèki* (1253), *gouekin* (1256, 1308), *gouékin* (1215, 1237, 1311), *gouèkin* (1333), *gouéqui* (1263, 1357), *goureïkin* (1306), *goureki* (1249, 1252, 1255, 1258, 1259, 1267, 1276, 1344, 1345, 1347, 1349, 1350, 1351, 1354, 1360), *gouréki* (1201, 1261, 1265, 1353, 1358), *gourekin* (1203, 1210, 1211, 1219, 1227, 1250, 1257, 1277, 1288, 1291, 1293, 1295, 1301, 1325, 1328, 1338, 1343, 1359), *gourékin* (1196, 1204, 1213, 1220, 1222, 1223, 1224, 1226, 1273, 1281, 1298, 1299, 1315, 1330), *gourékin* (1320), *gourèkin* (1302), *gourekinè* (1251), *gourékine* (1206), *gourequi* (1260, 1266, 1339, 1355), *gouréquin* (1270, 1284, 1341), *gouréquin* (1335), *gu(r)eki(la)n* (1279), *guekin* (1193, 1228, 1304), *guëkin* (1283), *gureki* (1269, 1385), *gurekila* (1290), *gurekilan* (1271), *gurekin* (1194, 1198, 1202, 1207, 1209, 1212, 1214, 1216, 1217, 1218, 1221, 1225, 1229, 1230, 1232, 1233, 1236, 1238, 1243, 1268, 1272, 1274, 1275, 1280, 1282, 1286, 1292, 1294, 1297, 1303, 1305, 1309, 1312, 1316, 1317, 1318, 1321, 1322, 1323, 1324, 1326, 1327, 1329, 1332, 1334, 1336, 1337, 1342), *gurékin* (1285, 1300, 1310), *gúrekin* (1319), *gurequin* (1205, 1313, 1314)

txakur: *çacourrekin* (1201), *çacourrékin* (1226), *çakhurrekin* (1212), *çakurrèkin* (1302), *chackurekin* (1268, 1269), *chacourekin* (1338), *chacourrékin* (1204), *chacourrékin* (1320), *chacourrékine* (1206), *chacurékilan* (1258), *chacurekin* (1313), *chacurékin* (1360), *chacuréqui* (1357), *chacuréquin* (1284), *chacuriki* (1350), *chacurrekin* (1229, 1327, 1336), *chakhoureki* (1267), *chakhour-ekin* (1315), *chakhourékin* (1330), *chakhourékin* (1306), *chakhourrekin* (1213, 1219, 1277, 1295, 1298, 1301, 1328), *chakhourrékin* (1215, 1237, 1299, 1311, 1343), *chakhourrèkin* (1278), *chakhourrèkin* (1333), *chakhourrequin* (1308), *chakhourréquin* (1335), *chakhurekin* (1233, 1293, 1303, 1305), *chakhurékin* (1291), *chakhurréki* (1261), *chakhurrekin* (1221, 1228, 1231, 1255, 1274, 1275, 1279, 1282, 1292, 1294, 1297, 1307, 1309, 1322, 1323, 1326, 1329, 1332, 1334, 1342), *chakhurrékin* (1249, 1273, 1285, 1288), *chakhürrekin* (1304), *chakhurrequin* (1198, 1314), *chakhurréquin* (1270), *chakourékin* (1220, 1222), *chakourrekin* (1210, 1211, 1227, 1340), *chakurekin* (1262), *chakuréqui* (1339), *chakurrekin* (1193, 1194, 1209, 1214, 1218, 1230, 1232, 1290, 1310, 1316, 1318, 1319, 1331, 1337), *sacourrekin* (1223), *sacourrékin* (1224), *sacurrekin* (1317), *sakhurrekin* (1280), *sakhurréquin* (1341), *sakourrekin* (1203), *sakourrékin* (1196), *sakurrekin* (1216, 1217, 1236), *tchacureki* (1352), *tchacurreki* (1351), *tchacurrékin* (1325), *tchakhureki* (1264), *tchakhurreki* (1253, 1256), *tchakhurrékin* (1250), *tchakureki* (1276, 1344), *tchakurreki* (1254, 1349, 1354), *tchakurrekin* (1346), *tzakurequi* (1355), *zacurrequin* (1205), *zakhourékin* (1281), *zakhurreki* (1321), *zakhurrekin* (1207, 1225, 1238, 1243, 1271, 1272, 1283), *zakhurrékin* (1300), *zakurrekin* (1202, 1324)

hor: *horeki* (1259, 1345, 1359, 1385), *horéki* (1358), *horékine* (1251), *hocquita* (1266), *hoékin* (1265), *hoek* (1252, 1260, 1347, 1348), *hoéki* (1353), *hoéqui* (1263), *hoëquin* (1257)

ihiztor: *ihiztorrekin* (1286)

arnegatu: *arnegatciarekin* (1308)

arnegu: *arnegourekin* (1338), *arnégurékin* (1300), *arnegutziarekin* (1277)

arrazoin: *arraçoinekin* (1328), *arrasougnékin* (1268, 1269)

aurtiki: *aourdikitciaïkin* (1278), *aourditiaïkin* (1288), *aourthiquitciarequin* (1308), *aurdikitziaïkin* (1279)

bat: *batekin* (1292, 1332, 1334), *batékin* (1300), *batékin* (1320)

batzuk: *batsuequin* (1208), *batzuékin* (1300)

burhau: *bourhaoueki* (1349, 1354), *burhorekin* (1238, 1243)

buru: *bourouarékin* (1204, 1330), *buriarekin* (1280, 1286, 1323, 1334, 1342), *buriarequi* (1353), *buruarekin* (1319)

egin: *éguitiaïquin* (1284), *eguitiarequin* (1205), *itiakin* (1288)

finfarrerria: *finefarrériàrékine* (1251)

gose: *goséarékine* (1206), *gosiaïkin* (1337), *gosiarekin* (1297), *gossiakin* (1231)

hainbertze: *hainbertcénarékin* (1204)

hurbildu: *urbiltiarekin* (1208)

ibili: *ibiliarekin* (1267)

idoki: *idokitziarekin* (1326, 1327, 1329), *idoquitciarekin* (1314)

ikusi: *ikhustéarekin* (1300), *ikhousi éguitiaikin* (1273)

ireki: *idekitciarekin* (1226), *idékitzeaikin* (1215), *idekitzéarekin* (1212), *idekitziarekin* (1227), *idequitziaequin* (1205)

jauzi: *daoustiaiquin* (1284), *jaauztiarekin* (1250), *yaüztiarekin* (1312), *jausi itiarekin* (1303, 1305)

juramentu: *juraméndourékin* (1222), *juramentuekin* (1291), *youramendourékin* (1325), *youramèntouikin* (1333), *youramentourékin* (1226), *yuramenturekin* (1230), *yuramenturequin* (1314)

juratu: *juatziareki* (1258, 1265)

lagun: *lagunekin* (1208)

lotu: *lotziaikin* (1310), *lotziaréki* (1258, 1265), *lotziarekin* (1286)

nahi: *nahiarekin* (1202)

negar: *niarrékin* (1215), *nigareki* (1352), *nigarreki* (1348, 1385), *nigarrekin* (1196, 1312), *nigar egitiarekin* (1326), *nigar itiarekin* (1308)

ni: *nerekin* (1208)

pena: *penaikin* (1308)

so egin: *soguitiaiguin* (1284), *soguitiarekin* (1258), *soguitiarékin* (1265), *so [égu]itiaikin* (1288), *so egitiaikin* (1274, 1275, 1282)

zabaldu: *ça[b]alciaikin* (1288), *çaaltciaikin* (1273), *çabaltciarekin* (1308), *sabalssia équi* (1357), *zaaltziaikin* (1274, 1275, 1282), *zabal ziarekin* (1286), *zabaltziarekin* (1256), *zabalziaikin* (1310), *zabalziareki* (1258), *zabalziaréki* (1265)

3.1. Jatorrizko pasarteen itzuleraz

Bourciezek frantsesez emandako testuaren hainbat pasarte sozietiboarekin itzuliak izan ziren baina sozietiboaz gain beste aukera batzuk ere erabili ziren itzultzailearen arabera.

Dena den, badira hiru esaldi itzultzaile guztiek sozietiboa erabiliz itzuli zituztenak:

7. paragrafoan: nous allons boire, manger ensemble et faire une grande fête

8. paragrafoan: le fils aîné revenait de la chasse avec ses chiens

9. paragrafoan: il faudra que tu chantes toi aussi et que tu te réjouisses avec nous

Beste pasarte batzuk sozietiboaz gain beste era batzuetara itzuli ziren:

1. paragrafoan: Puis ouvrant le tiroir

Sozietiboaren bidez itzulita:

Guero, idequitziaequin tiroir bat (1205)

Beste era batera itzulita:

guero idekis tiroir bat (1198)

Guéro, idékitcén çouélarik tiréta bat (1201)

Eta tireta bat idekirik (1202)

Guéro idéki çuen tiréta bat (1204)

Idekitcen du tireta bat (1207)

Guéro tiréta bat idéki éta (1213)

Guéro idékitzéan tiranta bat (1219)
Gero tietá bat zábal eta (1249)
Guéro çabaltcen dilaric (1251)

4. paragrafoan: regardant par la fenêtre les oiseaux qui volaient légèrement

Soziatiboaren bidez itzulita:
so [égu]itiaïkin léihotic ahinki hégaldatacen cién chorier (1288)

Beste era batera itzulita:
so zagolaric leihotic estiki hegaldatzen cien chorier (1313)
so éguinès léihotic ahinki hégaldatacen ciren choriak (1298)
eta béha zagon léihotic aïréan zabiltzan hégaztinéri (1300)
icouchtén touélaric léyhotic choriac aïréän arinqui sabilsala (1320)
so egitian leihotic chorier zoin airatzen baitziren ahinzki (1329)
leihotic so eiten ziela ahinki airian zoatzin chorier (1336)
so éguiteco leihotic airian zabiltzan choriac (1342)

4. paragrafoan: je meurs de faim ici

Soziatiboaren bidez itzulita:
ni hilzen niz gosiarekin hemen (1297)

Beste era batera itzulita:
ni, hemen gossiac hilcen haïniç (1193)
ni gochés hiltsén ari naïs hémén (1196)
gosia hiltcen hari naïz (1216)
ni, goserik hiltcen hari niz hemen (1227)

6. paragrafoan: avec les larmes dans les yeux

Soziatiboaren bidez itzulita:
béguïétan nigarrekin (1196)

Beste era batera itzulita:
nigarrak beguïetan (1198)
béguïak nigarrétan (1219)
nigarra beguïetan zouelarik (1227)
begiak nigarrez bustirik (1321)

6. paragrafoan: et se jetant à son cou

Soziatiboaren bidez itzulita:
eta besouïa jaauztiarekin (1250)

Beste era batera itzulita:
éta iraïltcène célaric haréne lephoula (1251)
eta haren lephoula erortez (1252)
éta lépotic lotouric (1320)
eta lephora yauzi ein eta (1323)
eta haren lephora bere buria botatzian (1326)
lotzen saïo semeari lephotic (1332)
bere buria botatzen ziela haren lepoa (1327)

8. paragrafoan: s'écria-t-il en jurant

Soziatiboaren bidez itzulita:
oïhou éguin souén juraméndourékin (1222)

Beste era batera itzulita:
Oïhu egiten dizu yuamentuz (1193)
oïhu eguin çuen yuramentuz hari celaric (1194)
deiadartzen du juramentuka (1202)
dio youramentoua dariola (1204)
Oïhu eguin zuen yuramentuca hari zelaric (1205)

dioṭça arnegou éguitén duéla (1213)
erran zuin jouramentoukaz (1219)
oïhu éguiten dou youramentou éguitian (1231)
oïhu eguine ciçune arnégatcen cilaric (1251)

4. Atzizkiak

Batutako adibideetan, grafiaz grafia, lau atzizki dira agertzen direnak: *-ekin*, *-eki*, *-ekilan* eta *-ekila*.

1266-Arrokiaga / Roquiague-ko testuan *hocquita* aldaera irakur dezakegu: ‘*Ber demboran lehen semia jiten da ihizetic bere hocquita*’. Egilearen erratatat hartu izan duguna, gure ustez ‘hocquila’ idatzi nahi zuelako.

Beharbada, irakurleari deigarria egingo zaio *-e-z* amaitutako zenbait aldaera, hala nola, *èlgarrékine*, *gourekine*, *chacourrékine*, *horékine* edo *finefarrériàrékine*, baina hauek ez ditugu beste aldaeratzat hartu behar, *-e* hau 1206-Ziburu / Ciboure eta 1251-Ainharbe / Ainharp-en baino ez da agertzen eta ez bakarrik sozietibo kasuetan, *-n-z* amaitutako hitz guztietan agertzen baita³. Zalantzarik gabe frantses ortografiarekin lotutako arazo bat da beste barik.

Corpus honetan guztira 545 kasu batu dira.

Atzizkiak herriz herri honela banatzen dira⁴:

Herriak	-ekin	-eki	-ekilan	-ekila	
1193-Lehuntze / Lahonce	3	0	0	0	
1194-Mugerre / Mouguerre	3	0	0	0	
1196-Urketa / Urcuit		4	0	0	0
1198-Arrangoitze / Arcangues		4	0	0	0
1201-Donibane-Lohizune / Saint Jean-de-Luz	2	1	0	0	
1202-Donibane-Lohizune / Saint Jean-de-Luz	3	0	0	0	
1203-Azkaine / Ascain		3	0	0	0
1204-Bidarte / Bidart		5	0	0	0
1205-Biriatu / Biriato		5	0	0	0
1206-Ziburu / Ciboure		4	0	0	0
1207-Getaria / Guéthary		3	0	0	0
1208-Hendaia / Hendaye		4	0	0	0
1209-Urruña / Urrugne		3	0	0	0
1210-Uztaritze / Ustaritz		3	0	0	0
1211-Uztaritze / Ustaritz		3	0	0	0
1212-Ahetze / Ahetze		4	0	0	0
1213-Arbona / Arbonne		3	0	0	0
1214-Haltsu / Halsou		3	0	0	0
1215-Jatsu / Jatxou	5	0	0	0	
1216-Larresoro / Larressore	3	0	0	0	
1217-Senpere / St Pée sur Nivelle		3	0	0	0
1218-Milafanga / Villefranque		3	0	0	0
1219-Ezpeleta / Espelette	3	0	0	0	
1220-Ezpeleta / Espelette	3	0	0	0	
1221-Ainhoa / Ainhoa		3	0	0	0
1222-Kanbo / Cambo		4	0	0	0
1223-Itsasu / Itxassou		3	0	0	0
1224-Luhuso / Louhossoa	3	0	0	0	
1225-Sara / Sare	3	0	0	0	
1226-Zuraide / Souraïde		5	0	0	0
1227-Hazparne / Hasparren	4	0	0	0	
1228-Lekuine / Bonloc		3	0	0	0
1229-Makea / Macaye		3	0	0	0
1230-Mehaine / Méharin		4	0	0	0
1231-Lekorne / Mendiode	4	0	0	0	
1232-Donostiri / St Esteben	3	0	0	0	
1233-Donamartiri / St Martin		3	0	0	0
1236-Aiherra / Ayherre		3	0	0	0

³ Argiago ikusteko hona hemen 1206-Ziburuko lehen paragrafoa:

1. Guiçong batec èce çouèng bi sémé baïcic. Gaztéénac erratèng dou béré aïtari: "Ordou da içaṅ nadièng néré bourouace naousi éta içaṅ déçadàng dirou. Béhar dout gaṅ courri bazterre ikhoustérat. Parti çaçou çouré ontasouna, éta émaṅ çadaçou niri heldou çaoutana. - Baï, éné séméa, dio aïtac; nahi doucané béçala. Moutico gachto bat haïce éta içaṅèng haïce gaztigatoua". Guéro çabaltcèng douélaric tiéta bat, partitou çouèng béré ontasouna éta éguine citouèng bi parte bardinac.

⁴ Zenbakiek herri bakoitzean atzizkien agerrerek adierazten dituzte.

1237-Beskoitze / Briscous	3	0	0	0	
1238-Bastida / Labastide-Clairence		4	0	0	0
1243-Bardoze / Bardos		4	0	0	0
1249-Maule / Mauléon		1	2	0	0
1250-Maule / Mauléon		4	0	0	0
1251-Ainharbe / Ainharp		3	1	0	0
1252-Ürrüstoi-Larrabile / Arrast-Larrabieu		0	3	0	0
1253-Altziürükü / Aussurucq	0	3	0	0	
1254-Barkoxe / Barcus		0	3	0	0
1255-Sarrikotapea / Charritte-de-bas	1	2	0	0	
1256-Sohüta / Chéraute		3	1	0	0
1257-Ündüreine / Espès Undurein		3	0	0	0
1258-Garindaine / Garindein	1	5	1	0	
1259-Gotaine-Irabarne / Gotein Libarrenx		0	4	0	0
1260-Ospitalepea / L'Hôpital St-Blaise	0	3	0	0	
1261-Idauze-Mendi / Idaux Mendy		0	4	0	0
1262-Mendikota / Menditte	2	1	0	0	
1263-Mitikile / Moncayolle	0	3	0	0	
1264-Muskildi / Musculdy	0	2	0	1	
1265-Urdiñarbe / Ordriarp	2	5	0	0	
1266-Arrokiaga / Roquiague	0	2	0	1 ⁵	
1267-Bildoze / Viodos		1	3	0	0
1268-Donapaleu / St-Palais	4	0	0	0	
1269-Donapaleu / St-Palais	3	1	0	0	
1270-Aiziritze / Aicirits		3	0	0	0
1271-Amenduze / Amendeuix		2	0	1	0
1272-Amorotze / Amorots	3	0	0	0	
1273-Arberatze-Zilhekoa / Arbérats-Sillègue		5	0	0	0
1274-Arberatze-Zilhekoa / Arbérats-Sillègue		5	0	0	0
1275-Arboti-Zohota / Arbouet-Sussaute		5	0	0	0
1276-Arüe / Aroue	0	3	0	0	
1277-Arruta-Sarrikota / Arraute Charritte		4	0	0	0
1278-Behauze / Béguios		4	0	1	0
1279-Behauze / Béguios		4	0	1	0
1280-Behaskane-Laphizketa / Béhasque Lapiste	4	0	0	0	
1281-Bithiriñe / Beyrie		3	0	0	0
1282-Gamue-Zohazti / Camou-Suhast	5	0	0	0	
1283-Domintxaine-Berroeta / Domezain-Berraute		3	0	0	0
1284-Etxarri / Etcharry		6	0	0	0
1285-Gabadi / Gabat		3	0	0	0
1286-Garruze / Garris		6	0	0	0
1288-Ilharre / Ilharre		7	0	0	0
1290-Larribarre / Larribar	2	0	0	1	
1291-Lohitzüine / Lohitzun	4	0	0	0	
1292-Lukuze-Altzumarta / Luxe-Sumberraute	4	0	0	0	
1293-Martxuta / Masparraute		3	0	0	0
1294-Oragarre / Orègue		2	0	0	0
1295-Ostankoa / Orsanco	3	0	0	0	
1297-Pagola / Pagolle		4	0	0	0
1298-Uharte-hiri / Uhart Mixe		3	0	0	0
1299-Iholdi / Iholdy		3	0	0	0
1300-Iholdi / Iholdy		7	0	0	0
1301-Arhantsusi / Arhansus	3	0	0	0	
1302-Armendaritze / Armendarits		2	1	0	0
1303-Bunuze / Bunus		4	0	0	0
1304-Heleta / Hélette		3	0	0	0
1305-Hozta / Hosta		4	0	0	0
1306-Ibarrola / Ibarrolle		3	0	0	0
1307-Irisarri / Irissarry		2	0	0	0
1308-Jutsi / Juxue	8	0	0	0	
1309-Landibarre / Lantabat	3	0	0	0	
1310-Larzabale / Larceveau	5	0	0	0	
1311-Izura / Ostabat		3	0	0	0
1312-Izura / Ostabat		4	0	0	0
1313-Donaixti-Ibarre / Saint-Just-Ibarre		3	0	0	0
1314-Suhuskune / Suhescun	5	0	0	0	

⁵ Aipatutako 'hocquita' da.

1315-Baigorri / St Etienne-de-Baïgorry	3	0	0	0	
1316-Baigorri / St Etienne-de-Baïgorry	3	0	0	0	
1317-Aldude / Aldudes		3	0	0	0
1318-Anhauze / Anhaux		3	1	0	0
1319-Azkarate / Ascarat		4	0	0	0
1320-Banka / Banca		4	0	0	0
1321-Bidarrai / Bidarray		1	1	0	0
1322-Irulegi / Irouléguy		3	0	0	0
1323-Lasa / Lasse	4	0	0	0	
1324-Ortzaize / Ossès		3	0	0	0
1325-Urepel / Urepel		4	0	0	0
1326-Donibane-Garazi / St Jean-Pied-de-Port	5	0	0	0	
1327-Donibane-Garazi / St Jean-Pied-de-Port	4	0	0	0	
1328-Ahatsa-Altzieta-Bazkazane / Ahaxe-Alciette-Bascassan		4	0	0	0
1329-Aintzila / Aïncille		4	0	0	0
1330-Ainhize-Monjolose / Aïnhice-Mongelos	4	0	0	0	
1331-Arnege Arnéguy		2	0	0	0
1332-Duzunaritze-Sarasketa / Bussunarits-Sarrasquette		4	0	0	0
1333-Buztintze-Hiriberri / Bustince Iriberry		4	0	0	0
1334-Zaro / Çaro	5	0	0	0	
1335-Ezterenzubi / Estérençuby		3	0	0	0
1336-Izpura / Ispoure		3	0	0	0
1337-Jatsu / Jaxu	4	0	0	0	
1338-Lakarra / Lacarre		4	0	0	0
1339-Lekunberri / Lecumberry		1	2	0	0
1340-Mendibe / Mendive	2	1	0	0	
1341-Donazaharre / St Jean-Le-Vieux	3	0	0	0	
1342-Eiheralarre /St Michel	4	0	0	0	
1343-Uharte Garazi / Uhart Cize		3	0	0	0
1344-Atharratze-Sorholuze / Tardets-Sorholus	0	4	0	0	
1345-Atharratze / Tardets	0	3	0	0	
1346-Altzai / Alçay		2	1	0	0
1347-Aloze / Alos	0	4	0	0	
1348-Gamere-Zihiga / Camou-Cihigue	0	4	0	0	
1349-Etxebarre / Etchebar	0	5	0	0	
1350-Hauze / Haux		0	3	0	0
1351-Lakarri / Lacarry		0	3	0	0
1352-Liginaga / Laguinge	0	4	0	0	
1353-Larraine / Larrau		0	4	0	0
1354-Lexantzü-Zunharre / Lichans-Sunhar		0	5	0	0
1355-Ligi-Atherei / Licq-Athérey		0	3	0	0
1357-Ozaze-Zühara / Ossas Suhare		0	4	0	0
1358-Santa-Grazi / Ste Engrace		0	3	0	0
1359-Zalgize-Donztebe / Saugis St Etienne		1	3	0	0
1360-Iruri / Trois Villes		1	2	0	0
1385-Eskiula / Esquiule		0	4	0	0
		428	110	4	3

Testuetan guztira 545 soziatibo atzizki agertzen dira eta ehunekoetan honela banatzen dira:

-ekin	% 78,53
-eki	% 20,18
-ekilan	% 0,73
-ekila	% 0,55

Ehunekoetan argi ikus daitekeenez *–ekin* atzizkia da gehien erabiltzen dena, *–ekilan* eta *–ekila* atzizkiak aldiz, ia ez dira erabiltzen; zazpi agerraldi daukate eta horietako bietan idazleak argi utzi nahi izan du *–ekin* ere erabil daitekeela horren ordeztu: *gu(r)eki(la)n* (1279) eta *gou(r)èki(la)n* (1278).

4.1. Atzizkien aldaerak

Testuetan agertzen diren lau atzizkiek honako aldaerak aurkezten dituzte:

1) –EKIN

Sg. *–arekin, -ekin, -aekin, -aikin, -akin*

	Pl.	– <i>ekin</i> , – <i>eikin</i>
	Mgg.	– <i>rekin</i> , – <i>reikin</i> , – <i>ekin</i>
2) –EKI		
	Sg.	– <i>areki</i>
	Pl.	– <i>eki</i>
	Mgg.	– <i>reki</i> , – <i>eki</i>
3) –EKILAN		
	Sg.	Ø
	Pl.	– <i>ekilan</i>
	Mgg.	– <i>rekilan</i> , – <i>ekilan</i>
4) –EKILA		
	Sg.	Ø
	Pl.	Ø
	Mgg.	– <i>rekila</i> , – <i>ekila</i>

Ikus dezakegunez –ekin atzizkia da disimilatutako aldaerak aurkeztzen duen bakarra: ‘–arekin’ *idekitciarekin* (1226), ‘–aekin’ *idequitziaequin* (1205) eta ‘–aikin’ *idekitzeaiquin* (1215)

Pluralean ere honen moduko adibideak agertzen dira: *chakhourreikin* (1306), *youramèntouikin* (1333)

4.2. Birdeklinabidea

Bitxia da, nahiz eta sozietate kasua ez izan, 1286-Garruze / Garris-eko –*ekila*-nen gainean eratutako *zurekilatic* ablatiboa: *Huts bat egimien zurekilatic behechi ninzanian* / (‘je fis un péché quand je voulus vous quitter’). *zurekilatic* hau –*ekilan*en gainean eratutako forma bakarra da; beste herri guztietan ‘zutarik’ agertzen da.

5. Erabilera

Aurreko atalean ikusi dugunez lau atzizki agertzen zaizkigu XIX. mendearen amaieran Bourciezek batutako testuetan.

Autore batzuek, hala nola, Archu (1868), Arotçarena, Ithurry, Gèze eta Azkuek, atzizkien berri eman dute baina ez zuten erabilera ezberdindu.

Beste batzuek ordea atzizkien erabilera ezberdindu dute.

1926an Lhandek (610. orr.) bere hiztegian honako hau dakar –*kila* sarreran:

“–**KILA** II S. N. adlatif du suff. unitiff –**ki**. *Aigü enekila*, viens avec moi.”

Henri Gavelek (1929, 26. orr.) honela bereiztu zituen:

“La forme la plus primitive de la désinence caractéristique de l’unitif serait doné –*eki*, mais on a pris l’habitude de lui ajouter souvent un suffixe exprimant une idée de *locatif*: cela est fort naturel, puisque, la plupart du temps, l’idée d’union précise, jusqu’à un certain point, un lieu: Quand je dis: « Mon frère était avec moi », je donne par là même une indication sur l’endroit où se trouvait « mon frère ». Il est à présumer qu’au début on employait la forme –*ekin* uniquement lorsque l’idée d’union s’accompagnait d’une idée de locatif sans mouvement, puisque, comme nous le verrons, le suffixe –*n* est la caractéristique de cette sorte de locatif. –Quant à la forme –*ekila*, si son élément final –*la* est à identifier avec le suffixe –*la* = –*ra* qui sert à exprimer le mouvement vers un lieu, la forme –*ekila* aura été employée d’abord lorsqu’il y avait mouvement, par exemple dans des phrases telles que « venez avec moi ». Si, au contraire, ce même élément est à identifier avec le suffixe –*la* qui sert à exprimer une idée de manière, son addition à la désinence –*eki* ne nous surprendra pas trop non plus, puisque, après tout, indiquer avec qui ou avec quoi se trouve une chose ou une personne, c’est préciser sa manière d’être. –

Quoi qu'il en soit, il a dû arriver un moment où les trois formes *-eki*, *-ekin* et *-ekila* se sont employées à peu près indifféremment, et où même une quatrième forme *-ekilan* a pris naissance par addition du suffixe *-n* que nous trouvons dans *-ekin*. Seulement, le souletin paraît à peu près être le seul dialecte qui ait conservé concurremment les quatre formes ; dans la plupart des autres régions, l'usage n'en a finalement retenu que deux ou trois, ou même une seule : (en labourdin et en bas-navarrais la forme usuelle est *-ekin*)."

Piarre Lafittek (1979, 60. orr.) honako bereizketa hau azaldu zuen:

"142. Unitif. – La désinence de l'unitif se présente sous diverses formes qui ne sont en somme que des cas différents de l'élément unitif *-ki*: nominatif *-ki*, inessif *-kin*, adlatif *-kila* et la forme surdécline *-kilan*.

-ki n'est employé qu'en Soule; chez nous, il sert uniquement à faire des adverbes.

Ex: *ezti*, 'doux'; *eztiki*, 'doucement' (litt: avec douceur)

-kin marque l'union réalisée.

Ex: *aitarekin da*, 'il est avec son pere'; *aitarekin doa*, 'il va avec son pere'

-kila marque un mouvement pour se joindre à quelqu'un.

Ex: *aitarekila igorri dut*, 'je l'ai envoyé avec (c'est-à-dire: rejoindre) son pere'

-kilan est emphatique pour *-kin* ou *-kila*"

Bourciezen testuak ez datoz bat Laffitek eta Gavelek emandako bereizketekin eta hauetan lau atzizkiak testuinguru guztietan berdina erabiltzen dira. Honen erakusgarri nabarmenak dira 1278 eta 1279-Behauze / Béguios herriko testuetan agertzen zaizkigun adibideak:

1278- Behauze / Béguios: *bèharco (d)ouc khantatou hic è(r)è éta alèguè(r)atou gou(r)èki(la)n*

1279- Behauze / Béguios: *beharko (d)uk khantatu hik e(r)e eta alege(r)atu gu(r)eki(la)n*

Ikus dezakegunez idazleak parentesi bidez *-ekilan* eta *-ekin* atzizkien erabilera berdina islatzen du.

Herri askotan *-ekila(n)* atzizkia agertu arren ondoko herrietan *-eki(n)* atzizkia duten hainbat adibide topa ditzakegu:

1264- Muskildi / Musculdy: *edanen dugu, janen dugu alkharekila éta eguinen dugu besta handi bat*

Ondoko herrietan:

1265- Urdiñarbe / Ordiarp: *bagouatza édatéra, jatéra algaréki éta éguitéra bésta handibat*

1297- Pagola / Pagolle: *edanen dugu, yanen elgarrekin eta eguinen phesta handi bat*

1271- Amenduze / Amendeux: *beharko duc khantouz ari hic ere, eta alegueratou gurekilan*

Ondoko herrietan:

1270- Aiziritze / Aicirits: *béharco douc hic éré khantatu éta allaguératu gouréquin*

1282- Gamue-Zohazti / Camou-Suhast: *beharko duk khantatu hik ere eta alegeratu gurekin*

1290- Larribarre / Larribar: *beharco duc hic ere khantatu eta bozcariotu gurekila*

Ondoko herrietan:

1291- Lohitzüne / Lohitzun: *béharco duc khantatu hic éré éta bostariotan çarthu gourekin*

1298- Uharte-hiri / Uhart Mixe: *beharco duc khantatou hic ere éta aléguératou gourékin*

1258- Garindaine / Garindein: *Ber demboran, sémé guéhiéna utzultzen zuzun ihizétik béré chacurékilan*

Ondoko herrietan:

1259- Gotaine-Irabarne / Gotein Libarrenx: *Ber denboran, seme guehiena utzultzen zen ihizetik bere horeki*

1249- Maule / Mauléon: *Ordin berin, seme gehiena ihizétik arrajîten zen bere chakhurrékin*

1266- Arrokiaga / Roquiague: *Ber demboran lehen semia jiten da ihizetic bere hocquita*

Ondoko herrietan:

1256- Sohüta / Chéraute: *Ber phuntin seme gehiena utzultzen zuzun ihizeic bere tchakhurreki*

1359- Zalgize-Donzeste / Saugis St Etienne: *Ber demboran seme guehiena utzultzen zuzun ihizetik bere horekin*

Beraz, adibideek argi eta garbi erakusten duten moduan, lau atzizkiak testuinguru berdinetan erabiltzen dira eta haien artean ez dago inongo ezberdintasunik erabilerari dagokionez.

Beraz, idatzizko liburuetan hasieratik hiru atzizki agertzen zaizkigu: *-eki*, *-ekila* eta *-ekin*; *-kilan* atzizkia berriz, ez da agertzen XVI. mendean.

Zuberoako Tartasek hiru atzizki erabiltzen ditu: *-ekin*, *-eki* eta *-ekila*.

Ikusten dugunez *-ekilan* atzizkia ez da XVII. mendean ere agertzen.

-ekila atzizkia erabili zuten hiru idazle hauek ere ez zuten Lafitte eta Gavelen teoria bete. Hona hemen teoria deuseztatzen duten adibideak:

Haranburu:

Eta hauk guziok hunekila gerthatzen zaizkit zure haserretasuna dela kausa

Oihenart, Atsotitzak:

Urthearekila, iragaan dateeno, kexa ezadila

Tartas, *Onsa* hiltzeko bidia:

Iauna huos dira, zurekila zure erresuman, zure etxian, zure kanberetan, zure glorian egoiten

zeren bere bizia ezaririk konparazionetan gure biziarekin, eta guria, beriarekila, beria galdu baitu eta iokatu, eta guria salbatu

Tartas, *Arima penitentearen okupazione debotak:*

Proposatzen dizut orai, zure grazia saindiarekila batian, zoin, gabe, ezin baitirot deus nahi, ez egin zuri laket zauzunik

XVIII.mendea

Zuberoa

Eguiateguy, *Filosofo Huskaldunaren ekheia*

-ekin, -eki eta -ekila

Mercy, *Sacramentu-saintiaren aurhidegouaco maniac eta chediak*

-eki eta -ekila

Maister, *Jesu-Kristen imitazionia*

-eki, -ekilan eta -ekila

Astolasterrak

-ekin, -eki eta -ekila

3. mapa: XVIII. mendeko banaketa geografikoa

XVIII. mendean **Lapurdi**k idazle guztiek, hala nola, Etxeberri Sarakoa, Larreguy, Haraneder, Mihura..., *-ekin* atzizkia erabili zuten.

Nafarroa Behereko Akizeko *kateximan* *-ekin* eta *-eki* (adibide bakarra bada ere) atzizkiak erabili ziren.

-ekila atzizkia Zuberoan baino ez zaigu agertzen eta hemen datatzen da ere *-ekilan* aldaerarekin lehenengo agerrera Maisterren *Jesu-Kristen imitazionia* liburuan:

Elas zer da gure bizitzia, henarekila bardintzen bada!

Zuberoan *-ekila* eta *-ekilan* atzizkiez gain *-ekin* eta *-eki* ere erabili ziren.

Idazle hauengan ere ez da betetzen Lafitte eta Gavelen teoria. Ikus ditzagun zenbait adibide:
Eguiateguy:

Nekez ziradian errege harekila aditzen

Mercy:

Ezteia edireiten kasi bethiere izen sakratv horren landan, Mariaren izen hori nahasirik Jesvsenarekila? (1)

Maister:

Ikhasi behar dvzv, zure bvriari hanitx gaizatan bvhurtzen, bestekila nahi badvzv bakia, eta jynto izatia begirav
Astolasterrak:

Bena aigu gurekila gu gutun bermi jarten errezibituren haiala, punpa handirekin.

XIX. mendea

Lapurdi

Duvoisin,

Laborantzako liburua

-ekin eta -eki

Liburu ederra

-ekin

Euskal dialogoak

-ekin

Hiriart-Urruty,

Zezenak errepublikan

-ekin

Mintzaira, Aurpegia, Gizon

-ekin eta -ekilan

Adema, *Lan barreatuak*

-ekin eta -ekilan

Elissamburu, J.P.

Koblak

-ekin eta -ekilan

Piarres Adame

-ekin

Elissamburu, Michel,

Framazonak

-ekin eta -ekilan

Lehenagoko euskaldunak zer ziren

-ekin eta -ekilan

Nafarroa Beherea

Bordel, *Bordel bertsularia*

-ekin, -eki eta -ekila

Zuberoa

Etchahun, *Bertsuak*

-ekin, -eki, -ekilan eta -ekila

Archu, *La Fontainaren alegia bereziak*

-ekin, -eki eta -ekilan

Uscara *liburu berria*

-eki eta -ekila

Xarlemagne *pastorala*

-eki, -ekilan eta -ekila

Inchauspe,

Euskal dialogoak

-eki

Maria birjinaren hilabetia

-ekin eta -ekilan

Bordes, *Noelen lilia*

-ekin, -eki eta -ekila

4. mapa: XIX. mendeko banaketa geografikoa

XIX. mendean liburu ekoizpena aurreko mendeetakoa baino handiagoa izan zen eta *-ekila* eta *-ekilan* atzizkien agerrerak askozaz ugariagoak.

-ekila atzizkia Nafarroa Beherean eta Zuberoan agertzen zaigu. *-ekilan* Lapurdin eta Zuberoan eta *-ekin* eta *-eki* Iparralde osoan zehar.

Deigarriena da mende honetan Lapurdin *-ekilan* atzizkia nahiko arrunta bilakatu izana ia autore guztiek erabili baitzuten.

Aurreko mendeetan legez XIX. mendeko idazleek ere ez zuten Lafitte eta Gavelen teoria bete.

Adibideak:

Hiriart:

Parisen bizi zen, bere misionest fraide lagunekilan

Adema:

Agonian ahuspez horra non dagola, Bere heriotzea bixtara zaiola. Izerdiarekila dohako odola.

Elissanburu, Framazonak:

Parisen ez zutela gehiago goserik ikhusiko, berekila zituztenaz geroz bolanyera, bolanyersa, eta muthil ttipia

Bordel:

Urruneko sabantak jitearekila, inbidia zutenek bazuten aski lan, bi gobernietako ordenarekila, bertzek pretentsionerik etzuten ekilan; justifikatu zuten Baionako salan

Inchauspe:

orhityz zelian edirenen dytygvla hebentik galdy dytygvnak, eta hekila gozatyren dytygvla Jinkoak bere zerbvtzariantzat zelian adelatv dytian bethiereko siratsak

Bordes:

Adam beitzen glorian dohatsv, debria zen borthizki phenatv nahiz galerazi berarekila eta daonerazi ororekila

Uskara liburu berria:

Jauna dela zieki. Bai eta zure Ezpiritiarekila ere

6.2. Banaketa geografikoa Bourciezen testuetan

Ikus dezagun Bourciezen testuetan agertzen diren lau atzizkiek duten banaketa geografikoa:

5. mapa

-ekin		-ekilan
-eki		-ekila

Ikuspegi orokor batean mapak eremu bi erakusten digu: *-ekin* mendebaldean eta erdialdean eta *-eki* ekialdean (Zuberoan). Gehiago zehaztuz *-eki* aukera bakarra da Zuberoan mendebaldeko erdialdean izan ezik, non lehian agertzen den *-ekin* eta *-kila(n)ekin*. *-eki* ere sakabanatuta agertzen da Nafarroa Behereko hainbat herritan eta baita Lapurdiko kostaldean (Donibane-Lohitzunen), beti ere *-ekin* aldaerarekin lehian.

-ekila(n) atzizkiaren adibide apurrek eremu bi aurkezten dute: Nafarroa Behereko ipar-ekialdean eta Zuberoako mendebaldeko erdialdean. Halaber, *-ekila(n)* ez da inon aukera bakarra, beti agertzen baita lehian *-eki(n)ekin*.

-ekin da atzizkirik zabalduena, Lapurdin ia atzizki bakarra, Nafarroa Beherean ere nagusi da eta Zuberoan mendebaldeko erdialdean, ekialdean *-eki* delako aukera bakarra.

Argiago ikusteko testu guztietan sozietiboarekin itzulitako kasuak aztertuko ditugu mapetan:

- 1) Elkar: nous allons boire, manger ensemble et faire une grande fête

6. mapa: elkarrekin

-elkarrekin		-elkarrekilan
-elkarreki		-elkarrekila

2) Gu: il faudra que tu chantes toi aussi et que tu te réjouisses avec nous

7. mapa: gurekin

3) Txakur / Hor / Ihiztor: Au même moment, le fils aîné revenait de la chasse avec ses chiens

8. mapa

-ekin		-ekilan
-eki		-ekila

6.3. Bilakaera

Bilakaerari dagokionez, Bourciez eta idatzizko literatur testuen arteko ezberdintasun nabarmenena topa dezakegu atzizkien banaketa geografikoan. Honen arrazoiak ugariak dira: testuen kantitatea eta luzera (askozaz ugariagoak eta luzeagoak dira eta beraz aukera gehiago forma guztiak agertzeko), idazleak (batzuk idazleak diren bitartean Bourciezen testuetan ahalegintzen dira herriko hizkera jasotzen), prestigidun aldaerak, beste euskalkien ezagutza...

1945tik 1900era batutako adibideek argi uzten dute lau atzizkiak sakabanatuta agertzen direla Iparralde osoan. Hala ere, *-eki* atzizkia gehiago agertzen da ekialdean.

Bourciezen testuetan lau atzizkien eremuak trinkoagoak dira: *-eki* ekialdean, *-ekila(n)* erdialdean eta *-ekin* erdialde eta mendebaldean.

Bourciezen testuak gaur egungo egoeraz alderatuz, non sozietiboko *-kila(n)* atzizkia *-kin* orokorrarekin eta ekialdeko *-ki* atzizkiarekin lehian erabiltzen den Zuberoan, Nafarroa Beherean eta Lapurdiko ekialdean, XIX. mendearen amaieratik hona aldaketa nabarmena *-ekila(n)* atzizkiari dagokio, oso eremu murritzean erabiltzen baitzen, Nafarroa Beherean eta Zuberoako mendebaldean batez ere. *-ekin* eta *-eki* atzizkiek aldiz, tinko eusten diote zeukaten eremuari.

Hala ere, idatzizko testu guztiak kontuan hartzen baditugu oso aldaketa gutxi ikus ditzakegu 1545tik hona. Nabarmena *-eki* atzizkiaren atzerakada ekialdean eremua finkatuz.

Lau atzizkietatik berriena *-ekilan* da. Lehenengo agerraldia XVIII. mendekoa da Maisterren *Jesu-Kristen imitazionia* liburuan. Beste hiru atzizkiak XVI. mendeko testuetan agertzen dira.

6.4. Disimilatutako aldaeren banaketa geografikoa

4.1 puntuak adierazi dugun moduan *-ekin* atzizkiak disimilatutako aldaerak, sg. *-aikin* eta pl. *-eikin*, aurkezten ditu. Aldaera hauek honako banaketa geografikoa daukate:

9. mapa

- Disimilatu gabeko formak -areki(la)(n) / -eki(la)(n)
- Disimilatutako formak -aikin / -eikin / -reikin

Mapan ikus daitekeenez disimilatutako formek eremu zehatz bi, Lapurdiko 1215-Jatsu herria kontuan hartzen ez badugu, betetzen dituzte; bata Nafarroa Behereko ipar ekialdean⁶ eta bestea Nafarroa Behereko erdialdean.

Halaber, mapak erakusten digu disimilatutako formak agertzen diren herri guztietan ez direla aukera bakarra, lehian erabiltzen baitira disimilatu gabeko formekin.

Ikus ditzagun herri horietako adibideak:

Nafarroa Behereko iparraldean:

- 1273-Arberatze-Zilhekoa / Arbérats-Sillègue
éguitiaikin, çaltciaikin / elgarrekin, gourékin, chakhurrékin
- 1274-Arberatze-Zilhekoa / Arbérats-Sillègue
egitiaikin, zaaltziaikin, elgarrekin, gurekin, chakhurrekin
- 1275-Arboti-Zohota / Arbouet-Sussaute

⁶ Zuberoako 1284- Etxarri ere barne dagoela.

egitiaikin, zaaltziaikin / elgarrekin, gureki, chakhurrekin
 1278-Behauze / Béguios
 aourdikitciaikin / elgarrekin, gou(r)èki(la)n, chakhourrèkin
 1279-Behauze / Béguios
 aurdikitziaikin / elgarrekin, gu(r)eki(la)n, chakhurrekin
 1282-Gamue-Zohazti / Camou-Suhast
 egitiaikin, zaaltziaikin / elgarrekin, gurekin, chakhurrekin,
 1284-Etxarri / Etcharry
 éguitiaquin, soguitiaquin, daoustiaquin / élgaréquin, gouréquin, chacuréquin
 1288-Ilharre / Ilharre
 aourditiaikin, [égu]itiaikin, ça[b]alciaikin / itiaikin, élgarrékin, gourekin, chakhurrékin

Nafarroa Behereko erdialdean:

1306-Ibarrola / Ibarrolle
 goureikin, chakhourreikin(pl.) / elguarrinkin
 1308-Jutsi / Juxue
 penaikin(sg.) / elgarrekin, gouekin, chakhourrequin, arnegatciarekin, aourthiquitciarequin, itiarekin,
 çabaltciarekin
 1310-Larzabale / Larcveau
 lotziaikin, zabalziaikin / elgarrekin, gurékin, chakurrekin
 1333-Buztintze-Hirirberri / Bustince-Iriberry
 youramèntouikin(pl.) / élgarrèkin, gouèkin, chakhourrèkin
 1337-Jatsu / Jaxu
 gosiaikin(sg.) / elgarrekin, gurekin, chakurrekin

Lapurdiko Jatsun:

1215-Jatsu / Jatxou
 idékitzeiaikin / niarrékin, elkharrekin, gouékin, chakhourrèkin

Adibideak aztertuta ikus dezakegu soziatiiboak, aditz partizipioan eratzen denean, disimilatzeko joera handia duela. Disimilazioa gertatzen den herri hauetan guztietan aditz partizipioen adibide guztiak honela agertzen dira, disimilatuta.

Bi guneen arteko ezberdintasuna ere honetan datza. Lapurdiko eta Nafarroa Behereko iparraldeko herrietan aditz partizipioa baino disimilatzen ez den bitartean Nafarroa Behereko erdialdeko herrietan bestelako hitzetan ere (*penaikin, goureikin...*) posible da disimilazioa burutzea.

7. Ondorioak

Behin soziatiiboaren agerrera guztien zerrenda aterata, hauen atzizkiak, erabilera, banaketa geografikoa eta deklinabidea aztertuta hurrengo ondorioetara heldu gara:

- 1) Aurkitzen diren aldaerak honako hauek dira: *-ekin, -eki, -ekilan* eta *-ekila*.
- 2) Gehien erabiltzen diren aldaerak *-ekin* eta *-eki* dira.
- 3) Banaketa geografikoari dagokionez *-ekin* Lapurdiko kostatik Zuberoako Mendebalderaino zabaltzen da; *-eki* da aukera bakarra Zuberoako ekialdean eta lehian erabiltzen da Zuberoako mendebaldean eta Nafarroa Behereko ekialdean. *-ekila(n)*en adibide apurrak Nafarroa Behereko ipar-ekialdean eta Zuberoako mendebaldeko erdialdean agertzen dira.
- 4) Laffitek eta Gavelen kontra lau atzizkiek semantikoki eta sintaktikoki erabilera bera dute.
- 5) *-aikin* moduko aldaerak batez ere Nafarroa Behereko iparraldean eta erdialdean agertzen dira. Aldaera hau gehienbat aditz partizipioetan agertzen da.
- 6) Eboluzioari dagokionez, XIX. mendearen amaieratik hona banaketa geografikoan *-ekin* eta *-eki* atzizkiek ez dute aldaketarik agertzen, bai ordea *-ekila(n)* atzizkiak. Hau gaur egun ia Iparralde osoan erabiltzen den arren Bourciezen testuetan oso agerrera eskasa baitzuen, Nafarroa Beherean eta Zuberoako mendebaldean batez ere.
- 7) *-ekilan* aldaera berriena da.
- 8) Bourciezen testuek eta XIX. mendeko literatur testuek banaketa geografiko ezberdina aurkezten dute.

8. Aipamenak

- Anonimoa, 1839, *Uscara liburu berria, eta khiristiaren egun orozco exercicio espiritualac*, B. Lapeyretac, Olourou.
- Arbelbide, J.P., 1895, *Igandea edo Jaunaren eguna: meza-bezperen othoitzeekin*, Lille.
- Archu, J.B., 1868, *Bi mihiren gramatika: uskara eta frantzesia*, E. Lasserre, Baiona.
- Argainaratz, P., 1665, *Devoten breviarioa*, E. Bertrand, 1910, Chalon-Sur-Saone.
- Arotçarena, S., 1951, *Grammaire basque*, Maison Mame, Tours.
- Aurrekoetxea, G., & Videgain, Ch. (arg.), 2004, *Seme prodigoaren parabola Ipar Euskal Herriko 150 bertsiotan*, ASJUren gehigarriak, Bilbo.
- Azkue, R.M., 1969, *Diccionario vasco-español-francés*, La gran enciclopedia vasca, Bilbao.
- Azkue, R.M., 1969, *Morfología vasca*, La gran enciclopedia vasca, Bilbao.
- Baratzart, A., 1844, *Meditacioniac khiristitarçuneco eguia, obligacione eta berthute principalez*, B. Lapeyrettec, Olourou.
- Belapeyre, A., 1696, *Catechima laburra eta Jesus-Christ goure Gincio Jaunaren eçagutcia*, salvatu içateco, Jérôme Dupoux, Paue.
- Bordel, 1965, *Bordel bertsularia*, Auspoa, Tolosa.
- Bordes, C., 1897, *Uskal noelen lilia: hounturik Jesusen Inkarnaziioniaren ouhouretan; eta orai horzara uskaldun batek ahaire zaharrekin arra mouldea erazirik*, Imprimerie Saint-Martin, Ligugé, Vienne.
- Duhalde, M., 1809, *Meditacioneac gei premiatsuenen gainea*, Lur, L.G. 1978, Donostia.
- Eguiteguy, J., *Lehen liburua edo Filosofo huskaldunaren ekheia*, Euskaltzaindia 1983, Bilbo.
- Etxeberri Sarakoa, 1998, *Ouvres complètes: 1712-1718 / Joannes d'Etcheberri de Sare*, Atlantica, Biarritz.
- Etxeberri, J., 1666, *Eliçara erabiltçeco liburua*, Ioannes Desbaratz, Pau.
- Etxeberri, J., 1669, *Manual devotionezcoa: edo ezperen oren oro escuetan errabilltçeco liburutchoa, escarazco versutan eguiña, eta guztia bi partetan berecia*, I. Mongiron, Millanges, Erregueren imprimatçaillea, Bordele.
- Etxeberri, J., 1699, *Noelac eta berce canta espiritual berriac: Jesus Christoren biciaren misterio principalen gasiean eta sainduen ohoretan besta burueracotz / Ioannes Etcheberri doctor teologoac egnisiac*, Baiona.
- Gavel, Henri, 1929, *Grammaire basque*, Courrier, Bayonne.
- Gazteluçar, B., 1686, *Eguia catholicac salvamendu eternalaren eguiteco necessario direnac*, Ioannes Desparatz, Pau.
- Gèze, L., 1873, *Eléments de grammaire basque: dialecte souletin: suivis d'un vocabulaire basque-français & française-basque*, Veuve Lamoignon, Baiona.
- Haramburu, J., 1635, *Debocino escuarra, miraila eta oracionotegia: Virginaren debocinoa marinalena eta San Francelen heren Ordena, berce anhitz debocinozco othoitcequin guiristinoen probetchutan gucia travailatua*, P. De la court, Bordele.
- Haraneder, J., 1750, *Gudu izpirituala*, Joannes-Frances Robert, Tolosa.
- Harizmendi, C., 1658, *L'Office de la Vierge Marie / en basque labourdin par C. Harizmendi*, E. Bertrand, 1901, Chalon-Sur-Saone.
- Hiriart-Urruty, J., 1971, *Mintzaira, aurpegia, gizon!*, Ed. Franciscana Aranzazu, Arantzazu.
- Hiriart-Urruty, J., 1972, *Zezenak errepublikan*, Jakin, Oñati.
- Hiribarren, J.M., 1853, *Eskaldunac*, Auñamendi 1971, Donostia.
- Hiribarren, J.M., 1858, *Eskaraz eguia*, E. Lasserre, Baiona.
- Inchauspe, E., 1894, *Maria Birjinaren hilabetia edo Mayatzian egun oroz egiteko irakouraldiak Maria Virginaren bizitze eta berthute ederren gainen*, Vignancour, Pau.
- Ithurri, J., 1895, *Grammaire basque*, A. Lamoignon, Baiona.
- Jauretche, J., 1840, *Meditacioneac urtheco ebanjelioen gainea*, Baiona.
- Lafitte, Pierre, 1979, *Grammaire basque (navarro-labourdin littéraire)*, Elkar, Donostia.
- Laphitz, F., 1867, *Bi saindu hescualdunen bizia: San Inazio Loiolacoarena eta San Franzizco Zabierecoarena*, Lamoignon Alharguna, Baiona.
- Lhande, Pierre, 1926, *Dictionnaire basque-français et français-basque*, Beauchesne, Paris.
- Maister, M., 1757, *Jesu-Kristen imitacionia*, G Dugue' eta J. Desbaratz, Pau.
- Materre, E., 1623, *Dotrina christiana*, Jacques Millanges, Bordele.
- Mercy, A., 1758, *Sacramentu-saintiaren aurhidegouaco maniac eta chediak*, Isaac Charles Desbaratz, Pau.
- Mihura, A., 1778, *Andredena Mariaren imitacionea Jesus-Christoren imitacioneraen gañean moldatua*, Piarres Fauvet, Baiona.
- Monho, S., 1972, *Poèmes basques de Salvat Monh : (1749-1821) / présentés, transcrits, traduits et annotés par Pierre Lafitte*, Ikas, Baiona.
- Pouvreau, S., 1979, *Jesusen imitacionea*, Lur, Donostia.

Web guneak:

www.vc.ehu.es/gordailua

<http://klasikoak.armiarma.com>